

Міністерство освіти і науки України
Ужгородський національний університет

**СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
З ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Випуск 4

Збірник наукових праць

Ужгород - 2006

<i>Горбач О.В.</i> До питання функціонального аспекту складних неологізмів сучасної німецької мови (на матеріалі лексики маркетингу).....	291
<i>Зарума-Панських О.Р.</i> Семантика, дистрибуція та актуалізація договірної лексики у текстах міжнародних договорів.....	303
<i>Смашиук О.І.</i> Питальні речення в емоційному мовленні.....	313
<i>Швед Е. В.</i> До проблеми історії лінгвістичної думки стародавньої Греції на ранніх етапах її розвитку.....	318
<i>Пірог І.І.</i> Оцінка як компонент прагматичного аспекту публіцистичної статті з економіки сучасної німецької мови	326
<i>Балашова С.С.</i> Лінгвокультурний концепт як одиниця дослідження.....	332
<i>Вишівана Н.В.</i> Особливості парадигматичних відношень в ЛСГ прикметників позитивної оцінки.....	340
<i>Семида О. В.</i> Особливості французького медійного дискурсу.....	351
<i>Козачишина О.Л.</i> Гендерні стереотипи в писемному художньому мовленні.....	355
<i>Бабій О. І.</i> Специфіка відтворення національно-мовної картини світу (на матеріалі фразеологічних одиниць, що позначають чуттєво-емоційну сферу людини).....	364
<i>Школяренко В.І.</i> Дослідження фразеотворчих процесів древньо- й середньовісньонімецького періодів.....	374
<i>Михайлишин У.І.</i> Відображення космогонічних уявлень у фразеологічних одиницях крізь призму першоелементів буття: образи вогню та води (на матеріалі німецької мови)	377
<i>Есенова Е.Й.</i> Теоретичні аспекти проблематики фонетичної та графічної інтерференції.....	388
<i>Карпова К.С.</i> Лексичні особливості американської моделі успіху як ключового сегменту концепту американська мрія.....	392
<i>Furkó V. P.</i> Discourse markers - a radial category.....	399
<i>Furkó V. P.</i> Of course - marker of new information.....	411
<i>Соболь О.Ю.</i> Поліфонічне функціонування прямої мови в жанрі аналітичної статті.....	419
<i>Станіслав О.В.</i> Функції нелітерних знаків французької писемної мови.....	431
<i>Pavličková E.</i> On intention in legal writing	436
<i>Demjanová L.</i> Productivity in word-formation.....	440
<i>Соломаха А. В.</i> Функції мовних одиниць, що вербалізують етнореалії в сучасній німецькій мові.....	444

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ ФОНЕТИЧНОЇ ТА ГРАФІЧНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ

Есенова Е.Й.

Ужгородський національний університет

Родове поняття мовної взаємодії в лінгвістичній літературі розглядається зазвичай у трьох основних аспектах, а саме:

- 1) мовні контакти, які розглядаються як її соціологічний аспект;
- 2) двомовність або білінгвізм, який називають психологічним аспектом;
- 3) інтерференція, яку кваліфікують як власне лінгвістичний аспект.

Розгляду проблематики мовних контактів та двомовності присвячено декілька наших попередніх публікацій. У даній статті зупинимося детально на проблемах інтерференції як власне лінгвістичного аспекту взаємодії мов. Одиний слід зауважити, що існують різні види інтерференції: фонетична, графічна, граматична, лексична. У цій публікації розглянемо фонетичну та тісно пов'язану з нею графічну інтерференцію.

Хоча більшість мовознавців погоджуються з тим, що інтерференція є суто мовним явищем, не можна не зважати на той факт, що вона є продуктом мовних контактів та пов'язаною з ними двомовністю і багатомовністю. Саме цей багатогранний зв'язок між такими складними явищами, які певним чином виходять за рамки суто лінгвістики, зумовлює певні **проблеми** у дослідженні явища інтерференції. Власне тому слід підкреслити її тісний **зв'язок** з названими вже іншими аспектами мовної взаємодії, які теж відносяться до недостатньо вивчених питань загального мовознавства.

Протягом останніх десятиліть вивченню інтерференції присвячено певну кількість наукових **досліджень і публікацій**, в яких проаналізовано певні аспекти даної проблеми. Серед них варто згадати праці У.Вайнрайха [1970], Е.Хаугена [1972], В.Ю.Розенцвейга [1972], Ю.О.Жлуктенка [1964]. Однак таке складне явище як інтерференція неодмінно викликало певні труднощі при дослідженні. Як наслідок цього, точки зору та висновки мовознавців часто не збігаються, а подекуди навіть суперечать один одному.

Цілком усвідомлюючи, що в межах однієї публікації неможливо вирішити увесь широкий спектр проблем, пов'язаних з даною проблематикою, ми ставимо за **мету** окреслити широке коло питань, які чекають свого глибокого аналізу в лінгвістиці. Для досягнення цієї мети вважаємо за доцільне поставити наступні **завдання**: 1) розкрити складну природу інтерференції; 2) навести основні визначення цього явища; 3) описати основні типи фонетичної інтерференції; 4) розкрити причини фонетичної інтерференції; 5) проаналізувати зв'язок між фонетичною та графічною інтерференцією.

Термін „інтерференція” було введено у вжиток представниками Празького лінгвістичного гуртка. Під цим терміном вони розуміли процеси відхилення від норм мов, що контактують. Визначення лінгвістичної інтерференції дав У.Вайнрайх: „Інтерференція — це випадки відхилення від норм кожної мови, які відбуваються у мовленні двомовних осіб внаслідок того, що вони володіють

більш ніж однією мовою, тобто внаслідок контактування мов” [Weinreich 1970: 7].

Таким чином, лінгвістичну інтерференцію можна розуміти як взаємодію систем та елементів двох мов внаслідок мовних контактів. Але оскільки мова — це система, де все взаємопов’язано, то інтерференція призводить до “реорганізації фонологічної, граматичної та лексичної системи даної мови, якщо в неї входять іншомовні елементи” [Будняк 199: 15].

В.Ю.Розенцвейг [1972: 4] дає таке визначення цього терміну: “Інтерференція — це порушення білінгвом правил співвіднесення мов, що контактують, яке проявляється в його мовленні у відхиленні від норми”. При цьому мається на увазі перебіг цього процесу у теперішньому та майбутньому. Тут же дослідник підкреслює, що слід прийняти за аксіому той факт, що немає двомовності без інтерференції. Зазначимо також, що інтерференція — процес об’єктивний, який виникає при мовному контакті незалежно від волі та бажання мовців.

В.В.Дубичинський підкреслює, що в лінгвістичній літературі під інтерференцією розуміють, як правило, два основні явища: 1) взаємодію структур і структурних елементів двох мов у процесі спілкування двомовного населення та 2) зміни в структурі однієї з мов під впливом іншої [Дубичинський 1993: 42]. Існує також культурологічне розуміння явища інтерференції: коли людина переходить з однієї національної спільноти в іншу, в її поведінці спостерігаються відхилення від норм однієї з відомих їй культур. Оскільки причиною таких відхилень зазвичай є негативне перенесення навичок поведінки з однієї культури в іншу, то “інтерференцією може бути названо усякий вплив мовних або позамовних (культурних) елементів одне на одного, що призводить до породження негативного мовного матеріалу” [Дешерієва 1981: 253].

Мовознавці, які вивчали явища мовної інтерференції, намагалися класифікувати види (типи) інтерференції. В основу їхніх класифікацій було покладено різні принципи. Однак найпоширенішою є думка, що види інтерференції слід класифікувати залежно від того, до якого з мовних ярусів вона відноситься. Розглянемо спочатку фонетичну інтерференцію, яка є одним з аспектів вивчення лексичних запозичень, тому що є обов’язковою сходиною у процесі закріплення запозичень в мові та їх нормалізації.

Вивчення фонетичної інтерференції, на думку У.Вайнрайха [1979: 39], полягає у з’ясуванні того, як „носій мови сприймає та відтворює звуки однієї мови, яку можна назвати вторинною, з точки зору іншої, яка називається первинною. Коли двомовець, ототожнюючи фонему вторинної системи з фонемою первинної, відтворює її за фонетичними правилами первинної мови, виникає інтерференція.” При цьому, знаючи будову фонологічних систем двох мов, що контактують, лінгвіст „може передбачити сферу потенційної інтерференції, що, у свою чергу, послужить базою для наукових рекомендацій по ліквідації „акценту” при навчанні вимові” [Рабинович 1970: 9].

Ю.О.Жлуктенко в одному з своїх досліджень [1964: 32—33] розрізняє такі види фонетичної інтерференції:

1. Нерозрізнення фонем, яке полягає в тому, що двомовна особа змішує такі звуки вторинної системи, відповідники яких у первинній системі не розрізняються (довге [o:] та коротке [o] англійської мови відповідно до українського [o]).
2. Подрібнення фонем, яке відбувається тому, що двомовна особа сприймає як дві різні фонемні різновиди однієї фонемі вторинної системи.
3. Хибна інтерпретація фонем, яка полягає в тому, що двомовна особа розрізняє фонемні різновиди вторинної системи за такими рисами, які для цієї системи не характерні або зайві, хоч для первинної системи вони й важливі („світлий” і „темний” різновиди англійської фонемі [l] сприймаються як м’яке [lʲ] та тверде [l]).
4. Фонетичні субституції, які мають місце, тому що двомовна особа підмінює фонемні різновиди вторинної системи більш-менш подібними фонемами первинної системи. Цей вид фонетичної інтерференції мовознавець вважає найпоширенішим.

У зарубіжній лінгвістиці досить поширеною є думка, що фонетичні субституції пояснюються прагненням двомовних осіб „полегшити собі тягар лінгвістичного пристосування” або навіть „лінгвістичними лінощами”. При цьому посилаються на те, що більшість двомовних осіб не докладають великих зусиль для того, щоб підтримувати для кожної з уживаних мов те, що називають „тонкощами вимови”, розглядаючи їх як свого роду розкіш або манірність [Weinreich 1970: 31].

З цією точкою зору, на думку Ю.О.Жлуктенка [1964: 33], аж ніяк не можна погодитись. Легкість фонетичних субституцій є наслідком „хибного акустичного сприймання певних фонем вторинної системи, тому мовці переконані наївно в тому, що різниця між чужою і власною мовою полягає в словах, звуки ж усюди мають бути однаковими. Від цього можна позбавитися непомітно, активно використовуючи мову”. Розвиваючи свою думку, мовознавець доходить висновку, що явища інтерференції пояснюються не особливостями артикуляційної бази, а тими відмінностями, що існують між двома мовними системами і певними навичками артикуляції. Тому у дорослих значно більше труднощів у вимові іншомовних слів, ніж у дітей, артикуляційні навички яких ще не усталилися.

Порушення звукової сторони мовлення часто обумовлені не тільки фонетичною інтерференцією, але й інтерференцією графічних систем мов, що контактують. У зв’язку з цим мовознавці звертають увагу на можливість суміжних типів фонетико-графічної та графо-фонетичної інтерференції при трансформації графічної форми мовлення у звукову та звукової у графічну [див. Карлінський 1980]. Помилкове декодування графічного образу незнайомих слів може потягти за собою порушення вимови нерідною мовою, а неправильне фонетичне оформлення мовлення іншомовних носіїв на даній мові може призвести до помилок на письмі. В останньому випадку, на думку деяких мовознавців [див. Рабинович 1970], проявляється дія фонетико-орфографічної інтерференції.

Приводом для цього є той факт, що в написанні кожного слова, якщо мати на увазі фонографічне письмо, представлені і графічні, і орфографічні аспекти, які тісно взаємодіють. Тому, на думку лінгвістів, в умовах інтерференції помилкове написання може мати „змішаний” характер. Саме тому не можна заперечувати реальність фонетико-графічної і фонетико-орфографічної інтерференції, оскільки володіння графікою і орфографією даної мови забезпечується різними навичками, а значить, і різними психологічними механізмами, що, у свою чергу, не дозволяє ототожнювати ці типи інтерференції [Китунина, Любимова 1990: 44].

Власне графічна інтерференція виражається у „змішуванні на письмі графем мов, що контактують, що визначається не тільки взаємодією графічних систем, але й фонемно-буквеними відповідностями даних мов” [Китунина, Любимова 1990: 44]. Що ж стосується результату дії фонетико-графічної інтерференції, мовознавці вбачають його у порушенні фонетичної сторони усного мовлення двомовних осіб, що обумовлено взаємодією фонетичних систем, норм вимови та фонемно-буквених відповідностей, що притаманні первинній і вторинній мовним системам.

Таким чином, із зазначеного вище можна зробити наступні **висновки**:

1. Під інтерференцією як власне лінгвістичним аспектом взаємодії мов слід розуміти будь-які відхилення від норм двох мов, якими користуються у процесі спілкування двомовні індивіди. Процес цей потрібно розглядати як об’єктивний, який не залежить від бажання та волі мовців.
2. Класифікувати типи інтерференції слід насамперед залежно від того, до якого з мовних ярусів вона належить, оскільки це дає можливість дослідити це доволі складне мовне явище у всій його багатогранності.
3. Фонетична інтерференція виникає тоді, коли носій мови відтворює звуки однієї мови за фонетичними правилами іншої мови. Різноманітність видів фонетичної інтерференції можна пояснити хибним акустичним сприйманням фонем іншої мови та бажанням мовців прилаштувати їх до фонетичної системи рідної мови.
4. Тісно пов’язаною з фонетичною інтерференцією є також графічна й орфографічна види інтерференції, які зумовлені помилковим декодуванням графічної форми іншомовного слова при передачі його засобами рідної мови, а також нормами власної орфографії.

Як бачимо, питання інтерференції ще недостатньо вивчено мовознавцями. В лінгвістичній літературі немає ні єдиної класифікації її типів, ні вичерпного опису усіх її аспектів. Тому проведення подальших досліджень у цьому напрямку має беззаперечні **перспективи**.

Література

- Будняк Д.В. Полонизми в современном украинском литературном языке: Автореф. дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.01. — К., 1991. — 55 с.
- Вайнрайх У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования. — К.: Вища школа, 1979. — 263 с.

Дешериева Ю.Ю. Проблемы лингвистической интерференции в современном языкознании // Теоретические проблемы социальной лингвистики. — М.: Наука, 1981. — С.240—255.

Дубичинский В.В. Лексические параллели. — Харьков: Харьк. лексикографич. общество, 1993. — 155 с.

Жлуктенко Ю.О. Українсько-англійські міжмовні відносини (Українська мова у США і Канаді). — К.: Вид-во Київськ. ун-ту, 1964. — 168 с.

Карлинский А.Е. Основы теории взаимодействия языков и проблема интерференции: Автореф. дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.15. — К., 1980. — 48с.

Китунина Н.Н., Любимова Н.А. Фонетико-графическая и графическая интерференция в речи на неродном языке // Вестн. Ленингр. ун-та. — Серия 2. История, языкознание, литературоведение. — Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1990. — Вып. 4. — С.43—48.

Рабинович А.И. Принципы исследования фонетической интерференции при контактировании разнотипных языков: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.15. — Алма-Ата, 1970. — 19 с.

Розенцвейг В.Ю. Языковые контакты (лингвистическая проблематика). — Л.: Наука, 1972. — 80 с.

Хауген Э. Языковой контакт // Новое в лингвистике. — М.: Прогресс, 1972. — Вып.6. — С.61—68.

Weinreich U. Languages in Contact. — The Hague: Mouton, 1970. — 148 p.

Summary

The given article touches upon the problems of linguistic interfection. Various definitions of this complicated phenomenon are presented, as well as different classifications of types of interfection. The article also deals with types of phonetical and graphical interfection and analyses the main reasons of their interaction.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ УСПІХУ ЯК КЛЮЧОВОГО СЕГМЕНТУ КОНЦЕПТУ АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ

Карпова К.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Лінгвістика кінця ХХ – початку ХХІ століття активно розробляє наукові напрямки, в яких мова розглядається як культурний код нації. Проблема взаємовідношення у межах діад “мова – культура нації” та “мова – мовна особистість” знаходиться у фокусі уваги сучасних лінгвістичних теорій. Фундаментальні основи дослідження взаємозв’язку між мовою та національною культурою були закладені у працях таких визначних науковців